Resultaten van controles op en kengetallen van landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie alsmede kengetallen van de Nederlandse veehouderij

Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM)
Ministerie van Economische Zaken (EZ)

→ Dienst Regelingen van het ministerie van EZ
→ Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit van het ministerie van EZ

Den Haag, 26 juni 2013

Abstract

This report describes the administrative and physical checks that have been carried out on farms that have applied for an individual derogation in 2010, 2011 and 2012. At the start of 2006 a total of 25,415 farms applied for an individual derogation in order to be able to apply up to 250 kg N/ha of animal manure on their land. At the start of 2012 this number has decreased to 21.752 (- 8,6% in comparison with 2011. The total decrease since 2006 amounts to -14,5%). Checks for compliance with the 70% minimum grassland criterion for the 2012 derogation were carried out on nearly all derogation farms. Based on this check 59 farms did not yet comply with the criterion.

In order to check on compliance with the derogation standard (250 kg N/ha), the nitrogen application standards and the phosphate application standards, farmers need to report detailed information on farming practices to the Ministry of Economic Affairs. The data on the derogation of 2012 is now being collected and will be complete around the summer of 2013. Details on compliance with the derogation standard (250 kg N/ha) on derogation farms in 2012 will thus be incorporated in the June 2014 report. The process of collecting the data on the derogation of 2010 has been completed. The administrative checks have resulted in 1 derogation farm that did not comply with the application standard for animal manure, the nitrogen application standard and the phosphate application standard.

Physical controls were carried out on 693 derogation farms. Deviations were noted on 43 farms with regard to soil samples, the presence of a sufficient fertilizer plan or the 70% minimum grassland criterion.

The numbers of pigs (- 1,6%) and poultry (- 2,2%) have decreased slightly between 2011 and 2012. The number of dairy cattle has stayed stable. The number of goats has risen (+4,3%). The number of sheep has decreased between 2011 and 2012 (-4,2%). Compared to 2002 the production of nitrogen (-5,8%) and also phosphate (-2,6%) have decreased in 2012 (figures for 2012 are provisional). In 2008, 2009 and 2010 the production of phosphate exceeded the 2002 productionseeling. In 2011 de production was below this seeling. Based on provisional figures the production of phosphate in 2012 was also below the productionseeling. Definite figures are expected at the end of 2012.

Inhoudsopgave

1. Inleiding

Op grond van de Nitraatrichtlijn (91/676/EEG) heeft de Europese Commissie aan Nederland een derogatie toegekend. Deze derogatie is vastgelegd in het *Besluit van de Commissie van 5 februari 2010 tot wijziging van Beschikking van de Commissie van 8 december 2005 tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen* (2005/880/EG)[1] (hierna: derogatiebeschikking).

De verleende derogatie biedt Nederland de mogelijkheid om landbouwbedrijven met ten minste 70% grasland toestemming te geven om tot 250 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar op of in de bodem te brengen.

De mogelijkheid om tot 250 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar op of in de bodem te brengen is gebonden aan een aantal strikte voorwaarden voor de bedrijven die in aanmerking willen komen voor een derogatie. Deze voorwaarden zijn opgenomen in de Meststoffenwet en onderliggende Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet en Uitvoeringsregeling Meststoffenwet.

Naast voorwaarden die gesteld worden aan de bedrijven die gebruik wensen te maken van een individuele derogatie worden aan de Staat der Nederlanden een aantal verplichtingen opgelegd. Deze hebben betrekking op monitoring, controles en verslaguitbrenging over de werking van de derogatie en milieuresultaten op bedrijven die gebruik maken van een individuele derogatie.

De verplichtingen ten aanzien van monitoring, controle en rapportage zijn als volgt:

A. Percentages aan graslandbedrijven, dieren en landbouwgronden in elke gemeente die onder een individuele derogatie vallende (artikel 8 van de derogatiebeschikking);
B. Monitoringgegevens van bodemwater, waterlopen en ondiep grondwater (artikel 10, lid 1);
C. Resultaten van toezicht en handhaving (artikel 10, lid 1);
D. Synthese van trends (artikel 10, lid 2);
E. Verslag over bemesting en opbrengst per bodemtype en gewas (artikel 10, lid 4).

Het voorliggende rapport omvat de onderdelen C en D. Onderdeel B is in een aparte rapportage opgenomen (RIVM, *Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie; Resultaten meetjaar 2011 in het derogatiemeetnet*, rapport 680717034/2013). Onderdeel E (een uitgebreide analyse van gewasopbrengsten op Nederlandse melkveebedrijven) is in 2008 uitgebracht[2]. Onderdeel A bestaat uit een aparte rapportage die gelijktijdig met dit rapport aan de Europese Commissie wordt aangeboden.

Nederland heeft eerder in maart 2006 t/m 2009 over onderdeel A aan de Europese Commissie gerapporteerd. De onderdelen C en D alsmede onderdeel B zijn door Nederland in juni 2007 tot en met 2010 aan de Europese Commissie gerapporteerd. Vanaf 2011 wordt onderdeel A ook in juni aan de Europese Commissie gerapporteerd.

---

[1] PB L 35/18.

[2] Aarts, H.F.M., Daatselaar, C.H.G. en Holshof, G. (2008) Bemesting, meststofbenutting en opbrengst van productiegrasland en snijmaïs in Nederland. Wageningen, Plant Research International, rapport 208.

2. De derogatiebeschikking

In de derogatiebeschikking zijn een aantal voorwaarden voor Nederland opgenomen die betrekking hebben op monitoring, controles en verslaguitbrenging. In deze paragraaf worden deze nader benoemd.

2.1 Monitoring

Eén van de voorwaarden uit de derogatiebeschikking betreft de inrichting van een monitoringsnetwerk voor de bemonstering van grondwater, bodemvocht, drainwater en sloten op landbouwbedrijven waaraan een individuele derogatie is toegestaan.

Naast de monitorverplichting is er de verplichting om te rapporteren over de ontwikkeling van de waterkwaliteit die gebaseerd is op de monitoring van de uitspoeling uit de wortelzone, van de oppervlaktewater- en van de grondwaterkwaliteit, en van modelmatige berekeningen. Ook moet elk jaar voor de verschillende bodemtypen en gewassen een verslag worden ingediend over de bemesting en de opbrengst op graslandbedrijven waaraan een derogatie is toegestaan, om de Commissie inzicht te geven in het beheer op deze bedrijven en in het bereikte niveau van optimalisering daarvan.

In opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IM) en het Ministerie van Economische Zaken (EZ) heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)[3] een rapportage opgesteld over monitoringgegevens van bodemwater, waterlopen en ondiep grondwater (artikel 10, lid 1) en over bemesting en opbrengst per bodemtype en gewas (artikel 10, lid 4)[4].

2.2 Controles

Eén van de verplichtingen van de derogatiebeschikking betreft het uitvoeren van administratieve controles op alle bedrijven waaraan een individuele derogatie is toegestaan (artikel 9, lid 2). De administratieve controles dienen tot doel na te gaan of de bedrijven zich houden aan de maximum gift van 250 kg stikstof per hectare uit dierlijke mest van graasdieren, de stikstofgebruiksnorm voor meststoffen, de fosfaatgebruiksnorm voor meststoffen en de voorwaarden ten aanzien van het bodemgebruik. Genoemde administratieve controles op alle bedrijven die zich hebben aangemeld voor een derogatie worden uitgevoerd door Dienst Regelingen van het Ministerie van Economische Zaken.

Op basis van een risicoanalyse, de resultaten van voorgaande jaren en resultaten van a-selecte controles wordt een inspectieprogramma opgesteld (artikel 9, lid 2). Dit inspectieprogramma dient als uitgangspunt voor het vaststellen van de 5% bedrijven die onderworpen worden aan specifieke inspecties met betrekking tot het bodemgebruik, de omvang van de veestapel en de mestproductie. Hetzelfde geldt voor de 3% bedrijven die onderworpen worden aan inspecties ter plaatse met betrekking tot de gestelde voorwaarden in artikel 5 (op- of inbrengen van dierlijke en andere meststoffen) en artikel 6 (bodembedekking). Het inspectieprogramma is opgesteld in nauwe samenwerking tussen Dienst Regelingen en de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA) van het Ministerie van Economische Zaken. De inspecties ter plaatse worden uitgevoerd door de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit.

---

[3] In samenwerking het Landbouw Economisch Instituut (LEI).

[4] RIVM rapport 680717034/2013.

2.3 Verslaguitbrenging

Jaarlijks dient Nederland een beknopt verslag te overleggen aan de Europese Commissie met daarin de resultaten van de controles per bedrijf, met inbegrip van gegevens over overtredende bedrijven op basis van administratieve controles en inspecties ter plaatse (artikel 10, lid 1). Daarnaast dient het verslag de volgende informatie te bevatten (artikel 10, lid 2):

1. bemestingsgegevens voor alle bedrijven;
2. trends in de omvang van de veestapel voor elke categorie vee in Nederland en in de derogatiebedrijven;
3. trends in de nationale productie van dierlijke mest voor wat betreft stikstof en fosfaat; en
4. samenvatting van de resultaten van de controles in verband met de excretiecoëfficiënt voor varkens- en pluimveemest op landelijk niveau.

Dit verslag wordt opgesteld door de Ministeries van Infrastructuur en Milieu (IM) en Economische Zaken (EZ) op basis van gegevens van de Dienst Regelingen en de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA).

3. Administratieve controles

3.1 Aanmelding

In januari 2010 is de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet aangepast. In dit rapport wordt gebruik gemaakt van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet die geldig is over de jaren 2010 – 2013. Het volgende is daarin opgenomen over de aanmelding voor een individuele derogatie (artikel 25, lid 1):

> "*Uiterlijk op 31 januari van het kalenderjaar waarin de gebruiksnorm, bedoeld in artikel 24, eerste lid, wordt toegepast, meldt de landbouwer het bedrijf voor de toepassing van artikel 24, eerste lid, aan bij de Dienst Regelingen*".

Bedrijven dienen zich uiterlijk op 31 januari van jaar *t* aan te melden voor derogatie in jaar *t*. In totaal hebben 23.163 bedrijven zich op tijd aangemeld voor de derogatie van 2012. 14 bedrijven hebben zich te laat aangemeld. Er zijn geen bedrijven die bezwaar hebben aangetekend tegen het oordeel dat hun aanmelding te laat was. Het aantal van 23.163 betekent een daling in het aantal aanmeldingen van 2,7% ten opzichte van 2011 (23.795).

In tabel 1 is het verloop weergegeven van het aantal bedrijven dat zich in de jaren 2006 - 2012 heeft aangemeld voor een derogatie.

	Aanmeldingen (totaal*)	**Verschil met voorgaande jaar**	**Aanmelding te laat**	**Aanmeldingen goedgekeurd na bezwaar**
2006	25.415	n.v.t.	130	3
2007	24.578	-3,4%	176	5
2008	24.007	-2,4%	27	0
2009	23.749	-1,1%	31	0
2010	22.947	-3,4%	1	0
2011	23.795	+3,7%	7	0
2012	23.163	- 2,7%	14	0

Tabel 1: Aantal aanmeldingen voor een individuele derogatie voor de periode 2006 - 2012 inclusief verschuivingen per jaar en aantal te late aanmeldingen (*totaal inclusief goedgekeurd na bezwaar).

3.2 Controle op 70% grasland

In het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet staat het volgende opgenomen over het verstrekken van gegevens over gewassen en percelen (artikel 26):

> "*De landbouwer verstrekt elk kalenderjaar uiterlijk op 15 mei aan Onze Minister gegevens met betrekking tot:*
> *a. de op 15 mei van het desbetreffende kalenderjaar beteelde of te betelen oppervlakte van de percelen landbouwgrond, onderscheiden naar gewas en topografische ligging van deze percelen;*
> *b. de na 15 mei van het desbetreffende kalenderjaar met een volggewas te betelen oppervlakte van de percelen landbouwgrond, onderscheiden naar gewas en topografische ligging van deze percelen; en*
> c. *de oppervlakte en de ligging van in het buitenland gelegen percelen die in het desbetreffende kalenderjaar bij het bedrijf in gebruik zijn*".

Bedrijven moeten uiterlijk 15 mei van het lopende jaar opgeven welke percelen ze gebruiken en welke gewassen ze daarop telen dan wel gaan telen. Deze opgave vindt plaats met behulp van de Gecombineerde Data Inwinning (GDI). Deze opgaven worden gebruikt voor de landbouwtelling, voor het mestbeleid, voor de GLB-inkomenstoeslagen en voor andere beleidscomponenten van EZ.

Voor het derogatiejaar 2012 zijn nagenoeg alle derogatiebedrijven gecontroleerd op de 70% grasland voorwaarde. Bij bedrijven die digitaal hun GDI opgave doen wordt direct gecontroleerd of is voldaan aan de voorwaarde voor 70% grasland. Mocht het percentage grasland onder de 70% liggen dan krijgt betrokkene direct een melding op het scherm. Bedrijven die op papier een GDI opgave doen worden separaat gecontroleerd op deze voorwaarde. De controle heeft tot doel die bedrijven die niet voldoen aan de voorwaarde van 70% grasland een waarschuwingsbrief te sturen dat het niet tijdig voldoen aan genoemde voorwaarde betekent dat het bedrijf geen gebruik kan maken van een derogatie. In dat geval geldt de gebruiksnorm voor dierlijke mest van 170 kg stikstof/ha/jr uit de Nitraatrichtlijn. Van de derogatiebedrijven zijn 59 opgeleverd voor verdere administratieve controle of ze echt niet aan de 70% grasland voldeden. Deze hebben uiteindelijk ook een waarschuwingsbrief gekregen. Deze 59 bedrijven hebben dus alleen een brief gekregen op dit moment en het gaat hier nog niet om de controle op de gebruiksnormen. Deze controle op de gebruiksnormen kan pas na afloop van het jaar plaatsvinden.

3.3 Controle op gebruiksnormen

In het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet en de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet staat het volgende opgenomen over het aanleveren van aanvullende gegevens (artikel 35, lid 1, onderdeel a Besluit):

> *"Uit de administratie worden jaarlijks gegevens verstrekt aan Onze Minister door:*
> a. *landbouwers die in een kalenderjaar een grotere hoeveelheid dierlijke meststoffen produceren dan 170 kilogram stikstof per hectare van de tot het bedrijf behorende oppervlakte landbouwgrond"*

(Artikel 44, lid 1 Uitvoeringsregeling Meststoffenwet):

> *"De landbouwer, bedoeld in artikel 35, eerste lid, onderdeel a, van het besluit, verstrekt jaarlijks vóór 1 februari aan de Dienst Regelingen met betrekking tot het voorgaande kalenderjaar gegevens uit de administratie over:*
> *a. de aan het eind van het kalenderjaar op het bedrijf aanwezige hoeveelheid meststoffen, onderscheiden naar:*
> *1. vaste mest;*
> *2. drijfmest;*
> *3. zuiveringsslib, compost en mengsels van zuiveringsslib en compost; en*
> *4. meststoffen, anders dan dierlijke meststoffen, zuiveringsslib, compost en mengsels van zuiveringsslib en compost;*
> *b. de hoeveelheden meststoffen, anders dan dierlijke meststoffen, zuiveringsslib, compost en mengsels van zuiveringsslib en compost, die op of van het bedrijf zijn aangevoerd, onderscheidenlijk zijn afgevoerd;*
> *c. het gemiddelde aantal in het kalenderjaar op het bedrijf gehouden dieren, anders dan varkens, schapen, geiten en runderen, onderscheiden naar diersoort en diercategorieën per soort voor zover dit onderscheid wordt gemaakt in bijlage D, tabel I; en*
> *d. het aantal aan- of afgevoerde staldieren, anders dan varkens of vleeskalveren, onderscheiden naar diersoort en diercategorieën per soort, voor zover dit onderscheid wordt gemaakt in bijlage D, tabel I".*

Zoals in de rapportage van maart 2007 is aangegeven kunnen de controles op de gebruiksnormen pas starten op het moment dat alle gegevens van de derogatiebedrijven geregistreerd zijn bij Dienst Regelingen. Derogatiebedrijven dienen uiterlijk op 1 februari aanvullende gegevens aan Dienst Regelingen te leveren met betrekking tot het voorgaande kalenderjaar. Dienst Regelingen heeft hierop een aantal maanden nodig om deze gegevens te verwerken. De registratie van de gegevens over het jaar 2012 is medio 2013 afgerond waarop de controle van de gebruiksnormen gestart is.

Voor het derogatiejaar 2011 zijn alle derogatiebedrijven op de gebruiksnorm voor dierlijke mest doorgerekend. Dit heeft geresulteerd in 50 derogatiebedrijven die aan een nadere administratieve controle zijn onderworpen. In deze controle is niet alleen gekeken naar de gebruiksnorm voor dierlijke mest, maar tevens naar de overige gebruiksnormen. Deze 50 bedrijven hebben een waarschuwingsbrief over de 70% eis bij grasland ontvangen en zijn nader onderzocht op gebruiksnormen. Bij 1 bedrijf zijn overtredingen van de drie gebruiksnormen geconstateerd. Dit bedrijf heeft een zienswijze ingeleverd; dit heeft echter niet geleid tot een aanpassing van de boete. Ook is een groep van 67 bedrijven doorgerekend die door de NVWA niet akkoord zijn bevonden op de derogatievoorwaarden. Van deze 67 bedrijven zijn 20 bedrijven nader onderzocht; 10 van deze onderzoeken zijn inmiddels zonder sanctie afgesloten. De overige 10 zijn nog in onderzoek. Tevens levert de NVWA nog steeds zaken over 2011 aan.

Wanneer tijdens het administratieve onderzoek wordt geconstateerd dat er gebruiksnormen worden overschreden, krijgen bedrijven eerst een brief met het voornemen tot opleggen van een boete en kunnen daarop reageren door informatie te verstrekken en/of een zienswijze te geven. De twee overtredende bedrijven hebben beide een zienswijze gegeven; dit heeft echter niet geleid tot een aanpassing van de boete.

4. Specifieke controles (5%-controle)

4.1 Opgave percelen en gewassen

Dienst Regelingen voert een administratieve controle uit op alle perceelsopgaven. De opgegeven oppervlakte wordt getoetst aan de maximale oppervlakte van ieder topografisch perceel in het GBCS (Geïntegreerd Beheers- en ControleSysteem, IACS in het Engels). Het GBCS is opgezet volgens de specificaties van de Europese Verordening 796/2004.

Een andere belangrijke controle betreft de dubbelclaims: twee of meer bedrijven geven op gebruiker te zijn van hetzelfde perceel. Alle dubbelclaims worden onderzocht, totdat ze zijn opgelost. De perceelsopgaven en de resultaten van de controles worden verwerkt in de Basisregistratie percelen (BRP) van Dienst Regelingen. Basisregistratie percelen is een landelijk systeem van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) voor de registratie van het feitelijk gebruik van percelen landbouwgrond en natuurterrein. De gegevens uit Basisregistratie percelen worden gebruikt voor meerdere regelingen van EZ. Zo worden ze gebruikt voor de uitvoering van het mestbeleid, maar ook voor de controle van (Europese) subsidieregelingen en voor de controle van deze regelingen door de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit.

4.2 Opgave aantallen dieren

De identificatie & registratie van runderen op derogatiebedrijven valt onder de verplichtingen van Europese Verordening 820/97. Dienst Regelingen en de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit voeren controles uit op de gegevens die bedrijven in dit kader indienen. De resultaten over 2012 zijn nog niet verzameld en gerapporteerd. De resultaten over 2011 zijn wel gerapporteerd, conform Verordening 499/2004 (zie tabel 2). Op deze bedrijven leidde dit tot sancties, zoals verplaatsingsbeperkingen en boetes.

	Aantal betrokken dieren	**Aantal betrokken bedrijven**
1. Beperking van de verplaatsing van afzonderlijke dieren[5]	4.089	904
2. Beperking van de verplaatsing van alle dieren op het bedrijf[5]	31.734	336
3. Vernietiging van dieren	0	0
Totaal *	-	-

Tabel 2: Overeenkomstig Verordening (EG) nr. 494/98 van de Commissie opgelegde sancties

* Deze informatie is niet op deze manier verzameld.

4.3 Opgave mestproductie

Dienst Regelingen berekent de mestproductie bij graasdieren op basis van aantallen dieren en forfaits per dier. De controle op de mestproductie betekent in dit geval dus een controle op het aantal dieren. Deze controle is hierboven beschreven.

[5] Er zit overlap tussen bedrijven en dieren bij de verschillende categorieën. Bijvoorbeeld bedrijven met een verplaatsingsbeperking voor alle runderen op het bedrijf hebben altijd ook verplaatsingsbeperkingen voor afzonderlijke runderen en soms ook een afvoerverbod voor alle runderen op het bedrijf.

5. Fysieke controles (3%-controle)

Op ten minste 3% van de derogatiebedrijven worden fysieke controles uitgevoerd betreffende de derogatievoorwaarden. Het aantal bedrijven dat een derogatieaanmelding voor 2012 heeft gedaan bedraagt 22.385[6]. Dit betekent dat op 672[7] bedrijven een fysieke controle op de derogatievoorwaarden moet worden uitgevoerd. De controles worden uitgevoerd door Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit.

In 2012 is op 691 bedrijven een controle uitgevoerd waarbij de derogatievoorwaarden een onderdeel van de controle vormde. Twee bedrijven zijn dubbel bezocht en in deze verslaglegging worden de resultaten uitgewerkt van deze 693 bedrijven waarvan de controle in 2012 volledig is afgerond.

5.1 Samenvatting van resultaten van de uitgevoerde fysieke controles in 2012.

Van de 693 bedrijven die gecontroleerd zijn op de derogatievoorwaarden zijn in een aantal gevallen meerdere kalenderjaren bij de controle betrokken. In totaal zijn er 683 controles uitgevoerd op de derogatievoorwaarden 2012, 338 controles op de derogatievoorwaarden 2011 en 13 controles op de derogatievoorwaarden 2010. Met betrekking tot de derogatievoorwaarden 2012 wordt opgemerkt dat in 2013 nog fysieke controles zullen plaatsvinden op de derogatievoorwaarden 2012. Het gaat hierbij om controles die uitgevoerd worden in samenhang met een controle op de gebruiksnormen 2012.

Op 43 bedrijven zijn een of meerdere afwijkingen vastgesteld met betrekking tot de derogatievoorwaarden. Op 2 bedrijven is niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2010, op 17 bedrijven niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2011 en op 35 bedrijven werd niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2012. Op 11 bedrijven was sprake van het niet voldoen aan de derogatievoorwaarden over twee kalenderjaren. Indien er een afwijking is geconstateerd, wordt door de NVWA een rapportage opgesteld die verzonden wordt naar Dienst Regelingen.

5.2 Uitvoering van de fysieke controles

In de controles van de NVWA wordt aan de volgende onderwerpen aandacht besteed.

<u>Graasdierenmest</u>
De stikstofgebruiksnorm van 250 kg N/ha geldt alleen voor graasdierenmest. Voor staldierenmest moet gerekend worden met de standaard gebruiksnorm van 170 kg N/ha. Tijdens de controle wordt aandacht besteed aan een juiste verantwoording.

<u>Eis tenminste 70 % grasland</u>
Minimaal 70 % van de tot het bedrijf behorende oppervlakte landbouwgrond moet in de periode van 15 mei - 15 september onafgebroken worden beteeld met gras dat is bestemd om te worden gebruikt als ruwvoer. Deels ook fysiek wordt er, mede aan de hand van de kaart/schets en het schema behorend bij het bemestingsplan, beoordeeld en berekend of er daadwerkelijk voldoende gras wordt geteeld.

<u>Bemestingsplan</u>
Bedrijven dienen vóór 1 februari een bemestingsplan op te stellen en wijzigingen hierin gedurende het lopende jaar door te voeren.
In het bemestingsplan moeten twee berekeningen opgenomen zijn:

---

[6] Het betreft hier alleen de aanmelding die uiterlijk op 31 januari binnen waren. Wil een bedrijf geregistreerd worden als derogatiebedrijf bij Dienst Regelingen volstaat alleen een aanmelding niet, maar moet ook de bijdrage aan de monitoringskosten van de derogatiemonitoring voldaan zijn. Hierdoor is het aantal derogatiebedrijven in tabel 1 lager.

[7] 672 bedrijven is 3% van de aanmeldingen.

- de landbouwkundige berekening (voorgenomen bemesting op basis van gewasbehoefte);
- de wettelijke berekening (toets of de voorgenomen bemesting past binnen de gebruiksnormen).

De elementen van het bemestingsplan vloeien direct voort uit de beschikking die Nederland heeft gekregen ten behoeve van de derogatie. Aspecten waaraan in de controle aandacht besteed worden zijn (o.a.) het gemiddelde aantal dieren per diersoort, het huisvestingssysteem (drijfmest, vaste mest of een mix), de mestopslagcapaciteit, de productie van dierlijke mest (in kg stikstof en fosfaat), de geplande aan- en afvoer van dierlijke mest en een teeltschema dat aangeeft hoeveel hectare van welke gewassen op welke percelen wordt verbouwd.

<u>Grondbemonstering / bodemanalyse</u>
Derogatiebedrijven moeten eens in de vier jaar de bodem (van de tot het bedrijf behorende oppervlakte landbouwgrond) laten analyseren op de waarde van de fosfaattoestand en de waarde van het stikstofleverende vermogen (NLV). De tijdigheid van bemonstering en analyse wordt met een deelwaarneming gecontroleerd, alsmede de accreditatie van het geconsulteerde laboratorium, of er voldoende deelmonsters genomen zijn (per maximale 5 ha moet één representatief mengmonster genomen worden) en de vereisten aan het analyserapport.

<u>Het verbod om de graszode te vernietigen (doodspuiten, frezen, spitten, ploegen etc)</u>
Hoewel overtredingen van dit verbod veelal alleen op heterdaad vastgesteld worden en het niet te verwachten is dat deze overtreding vastgesteld wordt tijdens een controle op de derogatievoorwaarden, kijkt de controleur tijdens het fysieke bedrijfsbezoek wel naar de percelen grasland van het bedrijf voor sporen die kunnen duiden op mogelijke vernietiging van de graszode.

<u>Vanggewas</u>
De Meststoffenwet kent de verplichting om op zand- en lössgronden na de oogst van maïs direct aansluitend gras, winterrogge, bladkool, bladrammenas, wintertarwe, wintergerst of triticale te telen en deze gewassen niet voor 1 februari te vernietigen. Op deze verplichting wordt ieder najaar apart een controleactie ingezet.

Het niet voldoen aan één of meer van de derogatievoorwaarden leidt tot afwijzing van rechtswege van de aanmelding van derogatie. De uiteindelijke beslissing inzake een niet-akoord controle wordt genomen door Dienst Regelingen.

De controles die akkoord zijn worden niet doorgezet naar Dienst Regelingen. Bij zaken waarbij een herstel mogelijk is, wordt de betrokkene in de gelegenheid gesteld om deze onvolkomenheid te herstellen voordat de derogatie komt te vervallen.

5.3 Selecte fysieke controles derogatievoorwaarden

De afdeling Analyse, Selectie & Beschikbaarstellen van Dienst Regelingen heeft selecties gemaakt specifiek gericht op bedrijven die zich voor 2012 hebben aangemeld voor de derogatie en die gelet op de analyseresultaten de gebruiksnormen 2011 vermoedelijk niet overschreden hebben. Er is een beperkte risico analyse uitgevoerd, waarbij rekening is gehouden met de ligging (zandgrond) van het bedrijf en het percentage grasland. Ook dit zijn de zgn. solo-controles. Deze selectie bestond uit 258 bedrijven.

Bij deze controles zijn bij 14 bedrijven één of meer afwijkingen vastgesteld met betrekking tot de <u>derogatievoorwaarden 2012</u>. Op sommige bedrijven werden meerdere derogatievoorwaarden niet nageleefd. Op 7 bedrijven werd niet voldaan aan de eisen voor grondbemonstering, op 2 bedrijven werd niet voldaan aan de 70% grasland eis, 3x was het bemestingsplan niet akkoord en op 8 bedrijven werd niet voldaan aan overige voorwaarden van de derogatie. Deze hadden met name betrekking op het niet telen van een vanggewas.

5.4 Selecte fysieke controles derogatievoorwaarden en gebruiksnormen

De afdeling ASB van Dienst Regelingen heeft selecties gemaakt specifiek gericht op bedrijven die vermoedelijk de gebruiksnormen hebben overschreden en die zich daarnaast hebben aangemeld voor derogatie. Voor een deel werden deze controles administratief door DR uitgevoerd. Een deel van deze controles werd door de NVWA fysiek gecontroleerd. Daarnaast zijn er ook bedrijven in controle genomen op basis van eigen informatie uit het controleveld en naar aanleiding van bevindingen in andere controles. Ook controleverzoeken van Dienst Regelingen naar aanleiding van haar administratieve controles worden hieronder verantwoord.

NVWA controleerde deze bedrijven op zowel de derogatievoorwaarden als op de gebruiksnormen.
Daarmee vallen ook deze controles onder de zgn. combi-controles. Op de meeste bedrijven zijn de derogatievoorwaarden over twee kalenderjaren gecontroleerd en de gebruiksnormen over het afgesloten kalenderjaar (2011). Bij sommige bedrijven zijn de gebruiksnormen over twee afgesloten kalenderjaren gecontroleerd.

Op basis van deze selectie zijn 158 bedrijven gecontroleerd in 2012. Hiervan hadden 150 controles betrekking op de derogatievoorwaarden 2012. Op 15 bedrijven zijn één of meerdere afwijkingen vastgesteld die betrekking hadden op de derogatievoorwaarden.

Op 2 bedrijven werd niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2010. Een bedrijf voldeed niet aan de 70% grasland eis en het andere bedrijf voldeed niet aan de overige voorwaarden (gebruiksnormen).
Op 11 bedrijven werd niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2011. Sommige bedrijven hadden meerdere afwijkingen. 3x werd niet voldaan aan de 70% grasland eis, 4 bedrijven voldeden niet aan de voorwaarden van het bemestingsplan, 5 bedrijven hadden een onjuiste grondbemonstering en 3 bedrijven voldeden niet aan de overige voorwaarden (2x gebruiksnormen, 1x aanmelding).
Op 9 bedrijven is vastgesteld dat niet werd voldaan aan de derogatievoorwaarden 2012. Op sommige bedrijven werden meerdere derogatievoorwaarden niet nageleefd. De geconstateerde afwijkingen betroffen 4x een onjuiste grondbemonstering, 3x werd niet voldaan aan de 70% grasland eis, 5x werd niet voldaan aan de voorwaarden van het bemestingsplan en 1x werd niet voldaan aan de overige voorwaarden van de derogatie 2012 (afwijzing van het bemestingsplan doordat de afgevoerde mest niet kon worden verantwoord aan de hand van VDM's).

Daarnaast is op 4 bedrijven een afwijking vastgesteld met betrekking tot de gebruiksnormen 2010. Alle 4 hadden ze een overschrijding van de gebruiksnormen dierlijke mest, fosfaat en stikstof.
En bij 20 bedrijven is een afwijking vastgesteld met betrekking tot de gebruiksnormen 2011. Hiervan was er 8x een overschrijding van de gebruiksnormen dierlijke mest, stikstof en fosfaat. Op 1 bedrijf waren de gebruiksnormen stikstof en fosfaat overschreden, op 3 bedrijven de gebruiksnormen dierlijke mest en stikstof, op 5 bedrijven de gebruiksnormen dierlijke mest en fosfaat, op 2 bedrijven de gebruiksnorm dierlijke mest en op 1 bedrijf was alleen de gebruiksnorm stikstof overschreden.

6 Kengetallen

6.1 Trends in omvang veestapel

Tabel 3 geeft de omvang van de veestapel op landbouwbedrijven in Nederland weer, voor de jaren 2002 en 2006 t/m 2012. De getallen zijn gebaseerd op de landbouwtelling en geproduceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Diergroep	**2002**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Melk- en fokvee	2.753.522	2.544.783	2.543.117	2.643.847	2.734.758	2.725.350	2.678.160	2.678.210
w.v. melk- en kalfkoeien	*1.485.531*	*1.419.716*	*1.413.166*	*1.466.134*	1.489.088	1.478.640	1.469.720	1.483.990
w.v. jongvee	*1.253.859*	*1.116.867*	*1.119.923*	*1.169.995*	1.237.544	1.238.960	1.200.850	1.187.630
Schapen	1.185.916	1.376.444	1.369.343	1.212.956	1.136.700	1.129.500	1.088.490	1.042.760
Geiten	254.891	309.614	324.014	354.878	374.477	352.830	380.350	396.730
Overige graasdieren	513.006	492.525	503.347	499.431	483.566	464.670	438.240	425.090
w.v. vlees- en weidevee	*391.539*	*364.785*	*369.823*	*355.353*	340.222	322.140	301.010	292.680
w.v. paarden en pony's	*121.467*	*127.740*	*133.524*	*144.078*	143.344	142.530	137.230	132.410
Varkens	11.647.677	11.355.967	11.662.654	12.026.467	12.186.798	12.254.970	12.429.140	12.233.650
w.v. vleesvarkens	*5.591.044*	*5.475.689*	*5.558.828*	*5.838.974*	5.872.642	5.904.170	5.905.010	5.873.910
Pluimvee	103.650.604	94.335.094	95.711.263	99.228.720	99.768.386	103.621.300	99.242.900	97.095.100
w.v. kippen	*101.051.852*	*91.782.259*	*92.760.859*	*96.700.237*	96.861.773	101.247.700	96.918.600	95.273.300
w.v. slachteenden	*852.420*	*1.043.349*	*1.134.146*	*1.063.799*	1.156.699	1.087.000	1.015.800	915.800
w.v. kalkoenen	*1.450.590*	*1.139.840*	*1.232.354*	*1.044.315*	1.059.693	1.036.300	990.300	826.800
w.v. overig pluimvee	*295.742*	*369.646*	*583.904*	*420.369*	690.221	250.300	318.200	79.200
Vleeskalveren	713.333	843.725	859.872	898.713	894.296	927.700	906.180	908.370
Overige staldieren	994.635	1.027.953	1.207.014	1.189.665	1.195.825	1.262.600	1.279.600	1.358.200
w.v. konijnen	*370.872*	*323.507*	*387.101*	*323.044*	312.147	298.800	301.800	326.900
w.v. edelpelsdieren	*623.763*	*704.446*	*819.913*	*866.621*	883.678	963.800	977.800	1.031.300

Tabel 3: Trends in omvang van de veestapel 2002, 2006 – 2012.
(Bron CBS; de gerapporteerde cijfers over het jaar 2012 zijn voorlopige cijfers).

De tabel laat zien dat de melkveestapel in 2012 nagenoeg gelijk is gebleven. Het aantal varkens iets gedaald is. De hoeveelheid pluimvee is in 2012 ruim gedaald ten opzichte van 2011. Het aantal schapen is gedaald, het aantal geiten en het aantal vleeskalveren zijn iets gestegen. Het aantal overige graasdieren (vlees- en weidevee, paarden en pony’s) is gedaald.

6.2 Excretiefactoren varkens en pluimvee

De excretiefactoren voor 2012 zijn nog niet bekend. Tabel 4 geeft de factoren voor 2011. Deze zijn berekend door de Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM)[8], die achteraf zo goed mogelijk berkent wat de inhoud van het rantsoen is geweest en zodoende de mestproductie berekent.

Diercategorie	Mestproductie		Mineralenuitscheiding	
	Drijfmest kg/dier/jaar	Vaste mest kg/dier/jaar	Stikstof kg N/dier/jaar	Fosfaat kg P2O5/dier/jaar
Varkens				
• vleesvarkens, 20 tot 50 kg en 50 kg en meer	1100		12,5	4,7
• opfokzeugen en -beren	1300		15,9	6,4
• gedekte zeugen, zeugen bij de biggen en overige fokzeugen[9]	5100		30,1	14,6
• opfokberen, 50 kg en meer	1300		15,9	6,4
• dekrijpe beren	3200		23,4	12,0
Kippen				
• vleeskuikens		10,9	0,52	0,18
• ouderdieren van vleesrassen, jonger dan 18 weken		8,2	0,36	0,21
• ouderdieren van vleesrassen, 18 weken en ouder		20,6	1,12	0,57
• leghennen, jonger dan 18 weken:				
= dunne mest	22,5		0,35	0,17
= vaste mest		7,6	0,35	0,17
• leghennen, 18 weken en ouder:				
= dunne mest	53,4		0,78	0,40
= vaste mest		18,9	0,78	0,40
Vleeseenden en kalkoenen				
• vleeseenden		70,0	0,79	0,37
• kalkoenen		45,0	1,85	0,93

Tabel 4: Mestproductie en mineralenuitscheidingsfactoren van varkens en pluimvee (Bron WUM ; definitieve cijfers 2011).

[8]De Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM) is een structureel samenwerkingsverband bestaande uit vertegenwoordigers van het Ministerie van LNV, het Milieu en Natuurplanbureau (MNP), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Praktijkonderzoek Veehouderij en het Landbouweconomisch Instituut (LEI). De WUM berekent elk jaar de mineralenexcretie per gemiddeld aanwezig dier. Op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, aangevuld met gegevens uit het Bedrijven Informatienet (BIN), worden door het CBS de landelijk gemiddelde en regionaal gemiddelde mestsamenstelling en mineralenproductie berekend. Dit is een jaarlijks terugkerende bezigheid. De resultaten van de berekeningen worden besproken en geaccordeerd in de werkgroep WUM.

[9] Inclusief biggen.

6.3 Trends in nationale mestproductie

In overweging 12 van de derogatiebeschikking staat het volgende over de nationale productie van stikstof en fosfaat:

> ***"Teneinde te vermijden dat door de toepassing van de gevraagde derogatie intensivering optreedt, dienen de bevoegde instanties ervoor te zorgen, dat de mestproductie, zowel wat stikstof als fosfaat betreft, het niveau van het jaar 2002 niet overschrijdt, overeenkomstig het door Nederland uit te voeren actieprogramma".***

Mestproductie (miljoen kg)	2002	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Melk- en fokvee	47.984	46.470	46.212	47.985	49.390	49.385	49.062	49.199
Schapen en geiten	1.553	1.736	1.745	1.627	1.668	1.707	1.674	1.699
Overige graasdieren[10]	5.048	4.756	4.808	4.701	4.652	4.451	4.202	4.043
Varkens	12.272	11.787	12.009	12.326	12.425	11.841	11.821	11.571
Pluimvee	1.863	1.471	1.439	1.483	1.502	1.527	1.457	1.416
Vleeskalveren	2.725	2.975	2.920	3.050	2.962	3.097	3.053	3.104
Overige staldieren	84	88	103	104	106	164	166	176
Totaal Nederland	**71.529**	**69.284**	**69.235**	**71.277**	**72.702**	**72.172**	**71.434**	**71.207**
Stikstofproductie (miljoen kg)	**2002**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012***
Melk- en fokvee	281,8	254,1	258,1	264,1	257,7	262,5	253,2	253,7
Schapen en geiten	16,2	12,4	11,8	11,7	11,2	11,8	11	11,4
Overige graasdieren[11]	33,2	29,5	29,5	28,8	28	26,9	24,5	23,6
Varkens	99,1	102,4	104,8	108,8	108	105,5	107,3	105,5
Pluimvee	60,3	57,7	59,1	61,4	63,1	64,5	62,3	60,9
Vleeskalveren	11,4	13	13,9	14,2	14,2	16,1	16,7	17,1
Overige staldieren	2,3	2,2	2,4	2,4	2	2,4	2,5	2,6
Totaal Nederland	**504,4**	**471,2**	**479,6**	**491,3**	**484,2**	**489,7**	**477,4**	**474,8**
Fosfaatproductie (miljoen kg)	**2002**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012***
Melk- en fokvee	84,9	78,8	78,5	83	80,2	84,2	78,7	78,9
Schapen en geiten	4,7	4,3	4,4	4,1	3,8	4,1	3,9	4,1
Overige graasdieren[11]	10,4	10	10,4	9,6	9,4	9,1	8,2	7,8
Varkens	39,7	42,8	42,7	45,1	46,5	45,5	43,7	42,9
Pluimvee	27,4	26,9	27	27,9	28,8	29,1	28,1	27,3
Vleeskalveren	4,4	5,2	5,2	5	5,1	5,6	5,9	6
Overige staldieren	1,4	1,2	1,2	1,2	1	1,3	1,3	1,4
Totaal Nederland	**172,9**	**169,2**	**169,4**	**175,9**	**174,8**	**178,9**	**169,7**	**168,4**

Tabel 5: Nationale mestproductie (herberekening) in miljoenen kilogram mest, stikstof en fosfaat Bron CBS; * voorlopige cijfers).

De tabel weerspiegelt de ontwikkelingen in de veestapel evenals de ontwikkeling in de excretie van stikstof en fosfaat per dier. Vooral bij graasdieren varieert de uitscheiding per dier van jaar tot jaar doordat het weer de mineraleninhoud van het rantsoen beïnvloedt[11].

---

[10] Voor alle jaren inclusief paarden en pony's en vleesvee (exclusief vleeskalveren).

[11] In 2009 is de tijdreeks 1990 - 2006 herberekend op basis van nieuwe wetenschappelijke inzichten. Dit heeft tot gevolg dat enkele productiecijfers in tabel 5 gewijzigd zijn ten opzichte van de voorgaande rapportages. Ook is de mestproductie van pluimvee voor het jaar 2007 gewijzigd ten opzichte van de rapportage van vorig jaar, dit is het gevolg van een onjuiste berekening van de mestproductie welk nu is aangepast.

Tabel 5 bevat de cijfers over de nationale mestproductie. Achtereenvolgens in termen van kilogrammen mest, stikstof en fosfaat. Het betreft de uitscheiding onder de staart. Er is dus niet gecorrigeerd voor stikstofverliezen die plaatsvinden in de stal en in de opslag.

In tabel 6 is de wijziging van de mestproductie in kilogrammen mest, stikstof en fosfaat weergegeven in relatie tot het referentiejaar 2002, waarbij rekening is gehouden met de herberekening.

	wijziging ten opzichte van 2002 (in procenten)									
	2003	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012 ***
Mestproductie	-3,2	-1,6	-2,0	-3,1	-3,2	-0,4	1,6	0,9	-0,1	-0,5
Stikstofuitscheiding	-5,0	-7,4	-5,1	-6,6	-4,9	-2,6	-4,0	-2,9	-5,4	-5,9
Fosfaatuitscheiding	-4,0	-6,4	-1,9	-2,1	-2,0	1,7	1,1	3,5	-1,9	-2,6

Tabel 6: wijziging van de mestproductie (herberekening) in de jaren 2003 - 2012 in relatie tot het referentiejaar 2002 (Bron CBS; * voorlopige cijfers).